

ФОРМИ, МЕТОДИ, ПРИЙОМИ – ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДЛЯ ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ТА САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Черпак Юрій Васильович, старший викладач кафедри
дошкільної та початкової освіти ІПО
Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук

Анотація. В тезах розкрито сутність творчої самореалізації та самовдосконалення вчителя фізичної культури. Визначено поняття форми, методи, прийоми як педагогічного інструментарію навчання. Висвітлено ефективні методика та теоретико-методичні напрацювання.

Ключові слова: інструментарій, освітня діяльність, урок фізичної культури, вчитель фізичної культури, самореалізація, самовдосконалення.

Вступ. У реальному часі освіта поступово стає індивідуалізованою та гнучкою. Сьогодні вже зміст освіти максимально наближений до практичного сегменту та зорієнтований на оновлення педагогічних підходів у навчанні, оскільки освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості.

Фізична культура – це єдність реальної «практичної» та ідеальної «психічної» діяльності людини, в процесі якої вона перетинається із суспільним і природним середовищем. Вислів «вчитель фізичної культури» для кожної людини асоціюється зі спогадами про саме свого вчителя. Найчастіше в пам'яті відтворюються не стільки окремі професійні якості вчителя, скільки його особистість. В. Сухомлинський зазначав, що педагог без любові до дитини – «це все одно, що співак без голосу, музикант без слуху, живописець без відчуття кольору».

В умовах сьогодення ставлення учасників освітнього процесу до фізичної освіти та занять фізичною культурою має бути все більш усвідомленим. Модель сучасного уроку фізичної культури має передбачати швидке адаптування вчителя до нових і складних середовищ, умов комунікації, впровадження новаторських ідей, здатністю щодо самореалізації, самовдосконалення та неперервного навчання.

Зміст освітньої програми стане якісним, якщо його максимально наповнити корисним освітнім, виховним, оздоровчим, навчальним, пізнавально-розвивальним матеріалом. Навчання дітей має бути доступним, безпечним, простим і якісним.

Саме з молодших класів фізичне виховання дітей слід скеровувати на тілесний, духовний і моральний розвиток, на забезпечення передачі рухового досвіду від старшого покоління до молодшого; успадковувати характерні національні цінності завдяки збереженню народних традицій, звичаїв; удосконалювати пошук шляхів і способів нинішньої системи фізичного виховання учнів початкової школи.

Створення нової моделі процесу навчання через оволодіння педагогом новітніми методиками, педагогічним інструментарієм, техніками, практичними прийомами та технологіями дистанційного та змішаного навчання. Впровадження нових форм у освітній процес базується на врахуванні запитів, потреб, інтересів здобувачів освіти. При вирішенні певних завдань уроку формувати комунікативні навички, окреслювати шляхи вмотивованості дітей до занять фізичною культурою.

Важливою умовою в роботі педагога в початковій школі є усвідомлення ним, що сьогодні домінує не предметоцентризм, а дитиноцентризм. Так найсуттєвішим чинником у навчанні дітей є рівень майстерності вчителя, його здатність до самореалізації, самовдосконалення, уміння створити індивідуальну освітню траєкторію психофізичного розвитку дітей. Через діяльність вчителя методика уроку віддзеркалюється в особистих досягненнях учнів. Під методикою уроку ми розуміємо багатокomпонентну, впорядковану систему управління освітнім процесом, яка включає зміст, засоби, методи і методичні прийоми навчання, форми організації освітньої діяльності здобувачів освіти.

Визначимо поняття та сутність форм, методів і прийомів. *Форма навчання* (від. лат. слова «*forma*» - означає, зовнішній вигляд, структура). Це категорія дидактична, і вона є латеральною (зовнішньою) стороною організації освітнього процесу. *Форми навчання* розподіляються на: індивідуальні, групові,

колективні, парні, фронтальні, поточні. *Форми організації навчання* – певний вид занять: урок, оздоровчо-лікувальний та спортивний гурток, секція, екскурсійний сегмент, факультативне заняття тощо.

Метод навчання є одним з найважливіших компонентів освітнього процесу. Він є певним сполучником між визначеною метою та кінцевим результатом, що визначаються завданнями. *Метод* (від гр. «*methodos*») – шлях, спосіб пізнання явищ природи та суспільства. Метод навчання поділяється на об'єктивну та суб'єктивну частини, де об'єктивна – зумовлена постійними положеннями обов'язкової присутності в будь-якому методі, а суб'єктивна – особистістю педагога: майстерність, творчість, креативність.

Прийом навчання характеризується окремим кроком до реалізації освітньої мети. Він є складовою частиною методу та розуміємо як часткове поняття відносно поняття «метод». Наведемо приклад: індивідуальне пояснення – це самостійний метод навчання під час практичних занять, але коли вчитель фізичної культури використовує цей педагогічний сегмент фрагментарно, то ми розуміємо його як «прийом навчання» і т.п.

У подальшому форми, методи, прийоми в сукупності розглядаємо як передумову до системного підходу в навчанні, засвоєнні матеріалу, раціональних (ефективних) способів виконання власних рухових дій та вміння керувати ними. Саме такий компонент має першочергове значення для формування рухових можливостей учнів.

В основі педагогічної майстерності вчителя лежать теоретично-практичні знання предмета, рівень методичної підготовленості викладання та вміння своєчасно застосувати педагогічні інструменти, враховуючи вікову відповідність учнів.

Зауважимо педагог має розуміти, що психофізичні можливості дітей не є безмежними, оскільки вони обумовлені конституційними типами (природними), набутими чи спадковими здібностями, вправліннями. Саме тому, вчителю слід враховувати той факт, що кожен учень – індивідуальність. Виходячи з вищезазначеного, формування мети фізичного виховання й

полягатиме в засвоєнні обсягу завдань за рівнем індивідуальних можливостей та диференційованого підходу до учнів.

Основа самовдосконалення педагога – це неперервне оновлення знань, активний пошук інтерактивних методик. Узагальнення особистого практичного досвіду вчителя проходить через цілеспрямовану та системну самоосвітню діяльність – участь у вчительських фахових конкурсах, майстер-класах, вебінарах, різнорівневих конференціях тощо. Постійне самовдосконалення й самореалізація вчителя фізичної культури підводить його до вдосконалення професійної та предметної компетентності, що є присутнім складником у виборі інструментів для навчання учнів.

Жодним чином навчання не повинне містити наказових чи зобов'язувальних завдань, вправ, настанов, порад тощо. Сьогодні вчитель в освітньому процесі безпосередньо є більш координатором, помічником учнів у процесі засвоєння матеріалу (корегує недоліки, звертає увагу на правильне виконання вправ, ігор, естафет тощо).

Які ж методичні інструменти вчитель використовує на уроці? Ефективним і цікавим є застосовування інтерактивних методів, а саме: сторітелінг (storytelling), скрайбінг (scribing), кейс (case method). Такі методи збагачують знання, підвищують самоорганізацію, інтерес учнів до уроку, створюють позитивний психологічний клімат, підвищують сприйняття, пізнання (увага, пам'ять, уява, мислення). Зростаючий інтерес учнів до уроку фізичної культури, викликає методика проведення занять із використанням балансувальної дошки доктора Френка Белгау для тренування вестибулярного апарату. А інтегрований урок максимально здатен підвищити позитивний емоційно-психологічний стан дитини, якість виконання рухової активності. Сегмент інтеграції в уроці фізичної культури уможлиблює та прискорює процес закріплення наскрізних знань надбаних на інших уроках через рухову діяльність учнів, що збільшує її кількісний показник. Також в початковій школі надається перевага засобам ігрової діяльності.

Педагог, оцінюючи досягнення учнів початкової школи окрім вербальних форм схвалення, застосовує і невербальним (міміка, підбадьорювання, жести, модуляція голосу), що є одним із ефективних методів. Уроки фізичної культури логічні, сучасні за викликами, новими за формами, методами, прийомами завжди будуть цікаві дітям.

У підсумку констатуємо, що в сукупності різноманіття методів, методичних прийомів, педагогічних підходів, що використовується педагогом на уроках фізичної культури, підвищується рівень освітньої діяльності, а отже знижується рівень захворюваності, зміцнюється здоров'я дітей та формуються навички до здорового способу життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи. Порадник. З досвіду роботи освітян міста Києва : навч.-метод. посіб. / Упоряд.: Вороникова І.П., Чайковська Н.В. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 456 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1P83tMBbZNI5BaqLnofLmFzATWcFWwVrY/view> (дата звернення 02.01.2021)
2. Максимюк С.П. Педагогіка : Навч. посібник. – К. : Кондор, 2005. – 667 с.
3. Самоосвіта педагогічної діяльності як умова підвищення його професійної компетентності: методичні рекомендації. – Херсон: РІПО, 2012. – 48 с.
4. Курнишев Ю. А. Організаційний аспект мотивації саморозвитку майбутнього сучасного вчителя фізичної культури. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v17_16/13_kurny_shov.pdf (дата звернення 30.12.2020)
5. Черпак Ю.В. Методична підготовленість вчителя до уроку з фізичної культури: актуальні питання, орієнтири, поради. URL: [fizra.ippo.kubg.edu.ua>metod_rekom_2011-12](http://fizra.ippo.kubg.edu.ua/metod_rekom_2011-12) (дата звернення 12.12.2020)